

Ei praxeologisk tilnærming til konstruksjonar av samfunnsvitskapleg viten

Kroppvask og stell er brukt som eksempel

Jeanne Helene Boge

Professor i Sykepleievitenskap, Institutt for helse- og omsorgsvitenskap, Høgskulen på Vestlandet (HVL)

Sammendrag

Formålet med denne artikkelen er å vise korleis den franske sosiologen Pierre Bourdieu sin teori om praktisk sans med tilhøyrande praxeologisk analysar kan bidra til å forstå og forklare korleis menneskelege handlingar vert forma i eit samspel mellom individ og det sosiale rommet som dei sosiale agentane agerer i. Artikkelen er spesielt retta mot studentar som ikkje har arbeidd med Bourdieu sine teoriar tidlegare og studentar som ynskjer å gjere ein praxeologisk mastergradsstudie ved hjelp av dokumentanalyser, observasjonar eller intervju.

Ein studie om kroppvask og stell er brukt som eksempel. Bakgrunnen for studien er ei undring over at dagleg kroppvask og stell av pleietrengjande ikkje blir kombinert med massasje, slik eg har sett på ei geriatrisk avdeling i England. På jakt etter svar gjorde eg historiske og notidige analyser av kroppvask og stell. Analyser av lærebøker i sjukepleie frå den fyrste kom ut i 1877 og fram til lærebøker som er i bruk i notida, viser at lærebøker i sjukepleie aldri har argumentert for kombinasjonar av kroppsvask og massasje. Observasjonar og intervju i ein norsk sjukeheim viste at det kroppslege stellet ikkje omfatta massasje.

Fråveret av massasje ved kroppsvask og stell av pleietrengjande er forståeleg i lys av dei moderne normene for kroppsleg reinsemd og kroppsleg samkvem som oppstod i samband med moderniseringa av vestlege samfunn i siste halvdel av 1800-talet/starten av 1900-talet. På denne tida oppstod ein anti-berørings-kultur og forventningar til enkeltpersonar om å vaske og stelle seg sjølv.

Artikkelen er en norsk oversettelse av artikkelen « A praxeological approach to constructions of social science»
Publisert: 26.03.2021

Praxeologi – Et kritisk refleksivt blikk på sosiale praktikker ©2021 Jeanne Helene Boge

DOI: <http://dx.doi.org/10.15845/praxeologi.v3i0.3161>

Forfattarar av lærebøker og pleiepersonell ser ut til å ha innlemma slike moderne kroppsnormer som ein praktisk sans som dei umedvite navigerer etter.

Kombinasjonar av kroppsvask og stell med massasje var heterodokse praksisar som Helen Passant innført ved avdelinga ho leia. Då Passant slutta, blei ortodoxa igjen oppretta. Det vil seie at kombinasjonen av kroppsvask og massasje er borte.

Nøkkelord: dokumentanalyser, registrantanalyser, observasjon, intervju, kroppsvask, stell, massasje, sjukepleie, sjukepleievitenskap, Bourdieu, praxeologi.

Introduksjon

Formålet med denne artikkelen er å vise korleis den franske sosiologen Pierre Bourdieu (1930-2002) sitt teoretiske univers kan hjelpe oss å forstå og forklare korleis menneskelege handlingar vert forma i eit samspel mellom individ og det sosiale rommet som individa agerer i. Data kan vere observasjonar av sosialt liv, men det kan også vere spor etter sosialt liv, slik spora viser seg i til dømes fortellingar, bilete, tekstar og ting (Prieur, Kristiansen & Jacobsen, 2002, omslag).

Artikkelen er spesielt retta mot studentar som ikkje har arbeidd med Bourdieu sine teoriar tidlegare og studentar som ynskjer å gjere ein praxeologisk mastergradsstudie ved hjelp av dokumentanalyser, observasjonar eller intervju.

Den fyrste delen av artikkelen handlar om Bourdieu sitt teoretiske univers med tilhøyrande analysestrategiar. Deretter kjem ein del om konstruksjon av forskaren sin relasjon til forskingsobjektet, som i dette eksempelet er kroppsvask og stell (Analyse del I). Analyse del II handlar om korleis viten om forskingsobjektet kan konstruerast ved hjelp av dokument. Analyse del III handlar om korleis viten om forskingsobjektet kan konstruerast ved hjelp av intervju og observasjonar.

Ein studie om kroppsvask og stell vert brukt som eit gjennomgåande eksempel i denne artikkelen. Studien var basert på ei undring over at den daglege kroppsvasken av pleietrengjande ikkje vert kombinert med full kroppsmassasje (Boge, 1999; Boge, 2020a, s. 25 - 28). Bakgrunnen for undringa var eit møte med avdelingssjukepleiar Helen Passant på slutten av 1980-talet. Passant var ein engelsk sjukepleiar som tykte at pleietilbodet til pasientane var mangelfullt ved den geriatriske avdelinga som ho leia i Oxford. I håp om å forbetre pleia lærte ho seg massasje, for så å lære opp pleiarane i avdelinga. Då eg møtte Passant fekk pasientane full kroppsmassasje med oljer to gongar i døgnet i samband med kroppsvask (Passant, 1990, 1991). Passant møtte mykje motstand frå pleiepersonell då ho innførte full kroppsmassasje ved kroppsvask, trass i at denne måten å vaske og stelle pasientar på ikkje tok lenger tid enn den daglege kroppsvasken som hadde vore praktisert i avdelinga tidlegare og trass i at pasientane sette pris på denne måten å vaske og stelle seg på.

Møtet med Passant fekk meg til å undre meg over korleis det kunne ha seg at det kroppslege stellet som eg hadde fått opplæring i og som eg hadde praktisert i England og Noreg ikkje omfatta full kroppsmassasje. I leiting etter svar gjorde eg ein samfunnsvitenskapleg ph.d. om kroppsvask og stell (Boge, 2008). Analysane, som var baserte på data frå observasjon, intervju og lærebøker i sjukepleie, var funderte på den franske filosofen Michel Foucault sine utleggingar om disiplinering (Boge, 2008, s. 68 - 76). Ein slik samfunnsvitenskapleg bruk av filosofi var ikkje uvanleg i det sjukepleiefaglege miljøet der eg tok master- og ph.d.-utdanning i (Boge, 1999; Bondevik, 2004 ; Sortvik, Callewaert, Boge & Petersen, 2016). Seinare har eg problematisert det å bruke filosofi som ramme for samfunnsvitenskaplege studiar (Boge, Sundal, Storum, Callewaert & Petersen, 2016).

I denne artikkelen er data frå ph.d.-studien analyserte på nytt i lys av Bourdieu sitt teoretiske univers. I den samanheng har eg undersøkt korleis sjukepleiefaget har posisjonert seg i høve til

kroppsvask og stell i lærebøker og i konkrete pleiesituasjonar i ein sjukeheim, for så å forklare, i lys av Bourdieu sin teori om praktisk sans og praxeologisk vitskapsteori, korleis det har seg at eg ikkje har fått opplæring i eller har utført ein kombinasjon av kroppsvask og full kroppsmassasje når eg har vaska og stelt pleietrengjande.

Kvifor Bourdieu?

Eg har gjort analysane i lys av Bourdieu sitt teoretiske univers fordi Bourdieu har teoriar som kan hjelpe oss å forstå og forklare korleis det kan ha seg at pleiepersonell og andre tenkjer og handlar som dei gjer (Petersen & Callewaert, 2013).

Bourdieu var på mange vis ein akademisk «outsidar». Han var son av ein postmann på den franske landsbygda og vaks opp i ein familie som verken var rik på økonomisk kapital eller kulturell kapital i form av utdanning (Prieur, et al., 2002, s. 110). På heimplassen hans var det uvanleg at nokon hadde høgre utdanning då han vaks opp. Bourdieu var det skuleflinke unnataket. Han fekk stipend for å ta utdanning og blei ein av dei mest profilerte akademikarane i Frankrike. Bourdieu erfarte at sosial mobilitet var vanskeleg. Dialekten hans hadde låg verdi i dei akademiske miljøa i Paris. Han kjempa for å tileigna seg ein akademisk, parisisk talemåte. På sine eldre dagar kunne han framleis skjemmast når det sydfranske tonefallet ein gong imellom skar igjennom (Prieur et al., 2002, s. 110). Han kjende seg verken som landsbygut eller som verdsvan akademikar. Denne mellomtilstanden kan ha bidratt til at han fekk blikk for sosial ulikskap og sosiale dominanstilhøve. I von om å endre samfunnet, problematiserte han marginalisering av eldre, av kvinner som ikkje hadde utdanning, av innvandrarar og andre former for marginalisering. Han kjempa mot nyliberalisme og marknadsdriven globalisering (Bourdieu, 2008; Callewaert, 2013).

Teoretisk perspektiv

Bourdieu har fleire teoriar som kan fungere som ramme kring analysar av kroppsvask og stell. For eksempel har han utvikla ein teori om kjønna hierarki som høver godt i den samanhengen eg skriv om i denne artikkelen ettersom det gjerne er kvinner som har vore ansvarlege for kroppslig reinsemd både i familie- og arbeidslivet (Boge, 2008; Boge & Petersen, 2020a; Bourdieu, 1996a, 1996-1997; Bourdieu, 2000; P Bourdieu, 2002; Lindgren, 1992). Studiar om kroppsvask og stell kan også funderast i teori om reproduksjon av sosial klasse (Bourdieu, 2008; Bourdieu & Passeron, 1977), teori om smaks-hierarki (Bourdieu, 2002; Bourdieu, 2010), teori om språklege hierarki (Jeanne Boge, 2019, 2020b; Bourdieu, 1997, s. 35-42) og i teori om territoriale hierarki (Boge, 2020c, 2020d; Bourdieu, 1996b; Wacquant, 2014; Wacquant, Slater & Pereira, 2014), for kroppslig reinsemd har hatt tydelege klasse-, smaks-, språks- og territoriale dimensjonar (Frykman, 1994; Sundt, 1975/1869; Vigarello, 1988).

Teori om praktisk sans

Analysane av kroppsvask og stell i denne artikkelen er funderte på teorien til Bourdieu om praktisk sans (Callewaert, 1997). Bourdieu argumenterer for at individa grunnleggjande handlar ut i frå ein praktisk sans, som er ei kroppsliggjord handlingsorientering som har inkorporert dei objektive strukturane. Den praktiske sansen passar til dei materielle, objektive strukturane. Det vil seie at måten ein handlar på er meir adekvat enn det ein uttrykkjer i tale. Dei objektive strukturane nedfeller seg i kroppen. Den praktiske sansen handlar ikkje om ei slags medvitsløyse, men om at viljen og handlingane bur i kroppen. Ein både er og har ein kropp, for eksistensen er grunnleggjande kroppslig. Som barn lærer ein å gå, snakke, skrive, sykle, symje osv. Etter ei tid går, sykklar osv. ein

utan å tenkje over kva ein gjer. Bourdieu kallar slike handlemåtar for praktikkar og brukar det greske ordet *mimesis* for det, i staden for det latinske *imitatio*, fordi ein etterliknar ikkje ein modell, men mimer (Callewaert, 1997).

Då eg fekk sommarjobb som pleiar i ein sjukeheim 15 år gamal, lærte eg å vaske og stelle dei pleietrengjande ved å mime pleiarar som hadde gjort slikt arbeid før. Eg var med andre ord ein agent som agerte, utan å kunne forklare korleis det hadde seg at eg agerte (vaska og stelte bebuarane) som eg gjorde. Samstundes som eg mima andre pleiarar og utvikla ein praktisk sans for slikt arbeid, hadde eg med meg ein praktisk sans for kroppsvask og stell heimanfrå, der eg hadde vaska og stelt meg sjølv og mindre søsken. Til dagleg vaska me oss med vaskeklut. Til helga bada me i badekar. Kroppsvasken blei ikkje kombinert med massasje. Den kroppsliggjorde kunnskapen frå heimen vart vevd saman med det eg lærte om vask og stell av pleietrengjande i sjukeheimen. Denne veven bidrog umedvite til at eg agerte som eg gjorde ved kroppsvask og stell i sjukeheimen.

Antakinga om at kroppslige vask og stell praktikkar kan forklarast i lys av teori om praktisk sans er vitenskapleg undersøkt ved hjelp av Bourdieu sin praxeologiske vitenskapsteori.

Praxeologisk vitenskapsteori

Bourdieu argumenterer for at det eksisterer tre former for teoretisk viten; objektivistisk, fenomenologisk/subjektivistisk og praxeologisk (Bourdieu, 1998, s. 72 - 86). Objektivismen forklarar menneskeleg handling (som for eksempel kroppsvask og stell) i lys av objektive strukturar medan fenomenologien tek utgangspunkt i individet sine subjektive erfaringar utan å tenkje med dei sosiale føresetnadane for erfaringar. I eit praxeologisk perspektiv kan verken eit fenomenologisk/subjektivistisk perspektiv åleine eller eit objektivistisk/strukturelt perspektiv åleine generere gyldig kunnskap om menneskeleg handling slik handlingane kjem til uttrykk i munnleg og skrifteleg språk og andre kroppslige uttrykk. Praxeologi, som inneber eit brot med både strukturalismen og fenomenologien, er basert på ein teori om at menneske sin måte å agere på er praktikkar som vert forma i eit samspelet mellom objektive strukturar og subjektive erfaringar (Bourdieu, 1998, s. 72-86; Petersen, 1996). Det inneber for eksempel at heimebuande pleietrengjande sine dusjpraksisar kan verte forma i eit samspel mellom pleietrengjande sine preferansar på den eine sida og kommunen si heimesjukepleie-bemanning på den andre.

Om å forstå og forklare notidige praktikkar i lys av fortida

I fransk epistemologi er historiske analysar av notidige praktikkar heilt sentralt, uavhengig av om ein lenar seg på dei sosiologiske teoriane til Bourdieu, filosofien til Foucault eller andre sine teoriar/idear. Historiske analysar av notidige praktikkar har røtter attende til Gaston Bachelard (1884–1962), som vert rekna som grunnleggjaren av fransk historisk epistemologi. Han argumenterte for at vitenskapshistoria ikkje er prega av kontinuitet, men av radikale brot. Bachelard argumenterte for at viten måtte forståast i lys av den historiske samanhengen som den hadde oppstått og verka i (Pena-Guzman, 2020). Historisk analyse avdekkjer gjerne at notidige forståingar av praktikkar ikkje er sjølvsgade, men eit resultat av kampar. Historisering inneber at forskaren får ein viss avstand til det ho studerer, og denne avstanden gjer det mogeleg å problematisere og forklare det heimlege, det ein tek for gitt i notida (Pena-Guzman, 2020; Prieur et al., 2002, s. 118 - 123),. for eksempel korleis det har seg at me vaskar og steller kroppar som me gjer i notidige norske sjukeheimar.

Praxeologiske forskingsspørsmål

I praxeologisk leiting etter svar på undringar over at eg ikkje har fått opplæring i og heller ikkje har kombinert kroppsvask og stell med full kroppsmassasje som pleiar, har fylgjande forskingsspørsmål vore sentrale:

1. Korleis posisjonerer sjukepleiefaget seg i høve til kroppslege vask- og stell praktikkar (historisk og notidig perspektiv)?
2. Korleis kan det ha seg at sjukepleiefaget posisjonerer seg som det gjer i høve til kroppslege vask- og stell praktikkar (historisk og notidig perspektiv)?
3. Korleis kan fortidige posisjoneringar i høve til kroppslege vask- og stell praktikkar, bidra til å forklare notidige kroppslege vask- og stell praktikkar?

Praxeologisk analysestrategi: Konstruere habitus

I praxeologisk forskning kan ein ikkje svare direkte på forskingsspørsmåla, men gjer det indirekte, ved hjelp av konstruksjonar av habitus.

Habitus er ein teori om korleis det har seg at sosiale agentar posisjonerer seg som dei gjer i ord og gjerning. Det vil seie at habitus er ein teori om korleis det kan ha seg at ein har dei meiningane og erfaringane som ein har om for eksempel kroppsleg vask og stell og ein teori om korleis det kan ha seg at ein utfører gjeremåla slik ein gjer. Agentane sine posisjoneringar kan kome til uttrykk i konkrete kroppslege pleiesituasjonar (som forskaren for eksempel kan observere), i ting (for eksempel stullefrakkar), tekstar (for eksempel lærebøker i sjukepleie) og i direkte tale (for eksempel i intervju) om kroppsleg vask og stell.

Men ein kan ikkje spørje nokon direkte om korleis det har seg at dei gjer som dei gjer, for det veit dei ofte ikkje. Om for eksempel nokon hadde spurt meg då eg 15 år gammal starta som pleiemedhjelpar om kvifor eg vaska og stelte pleietrengjande som eg gjorde, ville eg hatt problem med å svare utfyllande på det, fordi min måte å agere på er ein vev som er basert på miming av kroppsleg vask og stell som eg har erfart i heimen og på sjukeheimen. For ein hugsar med kroppen. Kroppen internaliserer dei objektive strukturane slik at kunnskapen som er lært, i ein bestemt kontekst, fungerer som kroppsleg fornuft, som gjer at ein til ei kvar tid veit korleis ein skal agere. For eksempel så veit ein korleis ein skal vaske seg sjølv og barna sine på bakgrunn av det ein har lært om kroppsleg vask og stell i den kulturen ein har vakse opp i. Kunnskapen sit i kroppen. Habitus er stabile livsvarige disposisjonar, men dei kan endre seg over tid. Konstruksjon av habitus omfattar analysar av notidige og fortidige posisjoneringar (Callewaert, 2014).

For å forklare posisjoneringane må ein konstruere feltet og det sosiale rommet som agentar med ulike posisjonar posisjonerer seg i (Bourdieu, 1998, s. 72-86). Nedanfor skal me sjå nærare på korleis ein kan konstruere feltet og det sosiale rommet (jamfør habituskonstruksjon, del II), men fyrst er det ei utlegging om konstruksjon av fortidige og notidige posisjoneringar (jf. Habituskonstruksjon del I).

Habitus konstruksjon del I: Konstruere posisjoneringar

Før ein kan forklare praktikkar, må ein generere data om posisjoneringane, for eksempel om korleis sjukepleiefaget posisjonerer seg i høve til kroppslege vask- og stell praktikkar i fortid og notid (jf. forskingsspørsmål 1). Posisjoneringar fungerer som data om tankar, erfaringar og meiningar slik dei kjem til uttrykk i språk og andre former for kroppsleg agering i notid og fortid om for eksempel kroppsleg vask og stell.

Habitus konstruksjon del II: Forklare posisjoneringar

Etter at posisjoneringane er konstruert, forklarar ein dei i lys av posisjonen som den som posisjonerer seg har i feltet og det sosiale rommet. I den samanheng er historisering sentralt.

I praxeologi-baserte historiske analysar av praktikkar framstiller ein ikkje heile historikken til praktikkane ein undersøker, men ein leitar etter endringar og brot. Når ein oppdagar nye posisjoneringar, det vil seie nye måtar å framstille for eksempel kroppslege vask og stell praktikkar på, som bryt med tidlegare utleggingar, konstruerer ein feltet og det sosiale rommet som gjorde den nye omtalen av ein praktikk mogeleg (Petersen & Callewaert, 2013, s. 98, 99 og 110). I den

samanheng oppdagar ein gjerne homologiar mellom endringar i praktikken ein undersøker, for eksempel kroppsvask og stell i sjukepleia og endringar av kroppsvask og stell praktiskar i andre felt. Homologiar er ikkje kausale samband, men viser til tilsvarande posisjoneringar andre stader i andre felt (Halskov, Lundin & Petersen, 2008).

Konstruksjon av feltet

I eit samfunn agerer menneske med sosiale praktiskar innanfor eit felt (Frederiksen 2007, s. 26 – 54; Horne 2016, s. 44 – 51, Petersen 1989, s. 44 - 49), for eksempel eit teologisk, eit juridisk eller eit medisinsk felt. Feltet kan avgrensast til mindre sosiale rom som ein så undersøker empirisk (jf. under). Feltet er ikkje eit fysisk rom, men eit sosialt område med ein relativ autonomi. Autonomien er «relativ» fordi alle felt er bundne opp på eit overordna politisk maktfelt (Staten), med tilhøyrande internasjonale relasjonar. Sjukepleiefaget kan forståast som eit subfelt til det medisinske feltet (Frederiksen, 2007, s. 55 – 69). Dette subfeltet kan delast i ein reprodutiv del (utdanning) og ein produktiv del der praktiskar utspelar seg (for eksempel vask og stell praktiskar).

I analysar av sjukepleieutdanningar ser ein tydeleg korleis ein medisinsk logikk har blitt reprodusert av dei dominerande i utdanninga, dei som har dei høgste posisjonane og som har fungert som doxa-berarar (Boge & Petersen, 2020b). Doxa omfattar gjerne dei uskrivne reglane og oppfatningane om korleis ein skal agere, kvardagsforståinga som ofte er uskriven. Ein taus konsensus. Doxa er standpunkt og viten som ein tek for gitt. Ein kan for eksempel ta det for gitt at alle som arbeider i ei sjukeheimsavdeling brukar stellefrakk ved kroppsvask og stell situasjonar. Om det oppstår heterodokse praktiskar, om det for eksempel er nokon som ikkje brukar stellefrakk ved kroppsvask og stell, kan det verte kampar i feltet fordi stellefrakkar representerer idear om hygiene som agentane tykkjer det er verdt å kjempa for. Dei med høgst posisjon i feltet har som regel størst definisjonsmakt og makt til å oppretthalde og revitalisere doxa. Det vil seie at dei er ortodokse (Petersen, 1989, s. 46 - 49).

Forskar må i fylgje Bourdieu utøve ein radikal tvil, bryte med doxa og utfordre alt det som ein vanlegvis ikkje stiller spørsmål ved. Det vil seie at forskar ikkje må ta det for gitt at ein for eksempel brukar stellefrakk ved kroppsvask og stell, men tvert om undrar seg over korleis det kan ha seg at ein brukar stellefrakk i slike situasjonar. Det tar tid å lære seg ein slik tenkemåte, og ein lærer best saman med andre forskarar som ein har tillit til. Når denne måten å agere på er tilstrekkeleg innarbeidd, kan forskaren oppnå ein intuisjon for den sosiale verda. Bourdieu hadde stor tru på intuisjon og argumenterte for at intuisjon var fundert i ei djuptliggjande form for praktisk kunnskap. Han rekna intuisjon for tillært, ikkje for ei medfødd eller magisk evne (Prieur et al., 2002, s. 115).

På same vis som kropslege praktiskar umedvite vert inkorporert og reprodusert, vert forskingspraktiskar reproduserte når det er gitt at ein student som lar seg skrive inn hjå ein rettleiar arbeider innanfor rettleiar sin forskingstradisjon og er ein del av feltet som rettleiaren agerer i (Prieur et al., 2002, s. 117).

I denne artikkelen er konstruksjonen av feltet basert på data om ideologiar, fortidige og notidige politiske og materielle rammer som kan bidra til å forklare at feltet ser ut som det gjer i notida (Frederiksen 2007, s. 26 – 54; Horne 2016, s. 44 – 51, Petersen 1989, s. 44 - 49).

Konstruksjon av det sosiale rommet

Sosiale handlingar vert konstruerte i bestemte sosiale rom. I (det medisinske) feltet kan det vere fleire sosiale rom (Horne, 2016, s. 42). For eksempel helsefagarbeidarar kan utgjere eit sosialt rom. Andre sosiale rom kan vere reingjeringspersonale, kontorpersonale, ufaglærde, studentar, sjukepleiarar, legar, pasientar, pårørande osv. Det sosiale rommet i studien om kroppsvask og stell omfatta legar og sjukepleiarar som agerte som lærebokforfattarar og helsefagarbeidarar, og ufaglærde og bebuarar som agerte i konkrete vask og stell situasjonar.

Sjølv om sosial utjamning har vore eit politisk mål i Noreg i etterkrigstida, er det framleis slik at innbyggjarane høyrer til i ulike delar av det sosiale rommet (Hjellbrekke & Korsnes, 2012). Det sosiale rommet er orientert langs to aksar, som kvar har to polar. Den eine aksen viser agentane sin økonomiske kapital, medan den andre viser den kulturelle kapitalen deira. Begge aksane har ein pol for lite kapital og ein pol som har mykje kapital. Agentar som står nær kvarandre i det sosiale rommet har meir til felles enn dei som står langt frå kvarandre i rommet.

For Bourdieu handlar sosial dominans fyrst og fremst om å ha herredøme over persepsjonskategoriane, over korleis ein oppfattar, deler inn og vurderer verda. Dette herredømet er det gjennomgåande dei dominerande som har, og dei som vert dominerte tenderer mot å nedvurdere seg sjølve. Denne forma for dominans kallar Bourdieu for symbolsk vald (Bourdieu 1996c). Symbolsk vald set seg i kroppen og får kroppen til å avsløre oss kvar gong me er i ein samanheng der me er sosialt underlegne. Me kan for eksempel verte sjenerte, raudne og stamme. Bourdieu omtalar kroppen som ein hugselapp for sosiale erfaringar. Agenten si historie ligg oppmagasinert i kroppen i form av kjensler og reaksjonsmønster som i stor grad styrer handlingane våre (Prieur et al., 2002, s. 110 - 111).

Symbolsk vald i samband med kroppsvask og stell kan for eksempel verte øvd av legar (høg posisjon) som argumenterer for dagleg dusj av heile kroppen i møte med ufaglærde eldre pasientar som dusjar kvar 14. dag. Legen sin argumentasjon for dagleg dusj kan får pasienten til å skamme seg over eigne dusjpraktikkar.

Konstruksjonar av agentar sin plass i det sosiale rommet kan bidra til å forklare at agentar posisjoneres seg som dei gjer når det gjeld slikt som kroppsvask og stell. I den samanheng treng forskaren data som kan bidra til å konstruere posisjonar. Kva data som er gangbare vil variere i ulike kulturar, men kjønn og posisjon (lege, sjukepleiar, hjelpepleiar osv.) er gjerne sentrale indikatorar, med tilhøyrande data om dei kulturelle, økonomiske og sosiale kapitalane som har bidratt til at agentane har aktuelle posisjonar. Data om inntekt og eigedom kan danne underlag for konstruksjonen av økonomisk kapital. Data om familie, vennar og nettverk kan brukast til å konstruere sosial kapital, medan for eksempel data om utdanning, alder, kjønn, oppvekststad og fritidssyslar kan vere til hjelp i konstruksjonen av kulturell kapital (Horne, 2016, s. 42- 51).

Dei som kjem frå familiar med høg utdanning har betre føresetnader for å lukkast i skulesystemet enn dei som kjem frå familiar med låg utdanning. Lærarane honorerer ikkje berre kunnskapar, men også språk, åtferd og stil, slik dette kjem til uttrykk i form av musikkpreferansar, kunstpreferansar, fritidsaktivitetar, klesdrakt, innreiing osv. Den dominerande klassen har makt til å vere smaksdannarar (Bourdieu, 2002; Bourdieu, 2010; Hjellbrekke & Korsnes, 2012). Dei som har vakse opp i ein borgarleg heim har gjerne ein annan smak og andre preferansar enn dei som har vakse opp i ein folkeleg heim. Denne preginga er vanlegvis umedviten, men den kan verte tydleg når ein ferdast i andre miljø enn dei ein er van med (Prieur et al., 2002, s. 110).

Oppsummering av teoretisk perspektiv

Fundert på teori om praktisk sans og praxeologisk vitskapsteori, med tilhøyrande habituskonstruksjonar, er posisjoneringar i høve til (kropplege vask og stell) praktikkar forstått og forklart i lys av posisjonen til dei som posisjoneres seg, i lys av feltet og i lys av det sosiale rommet. Denne måten å konstruere vitskap om praksisar på kallar Bourdieu praxeologi (Petersen & Callewaert, 2013).

Analyse del I: Auto-sosioanalyse

Bourdieu argumenterer for at det er nødvendig å objektivere ikkje berre det ein studerer, men også forskaren, fordi forskning er ei sosial handling på linje med andre gjeremål og forskaren påverkar derfor nødvendigvis alle delar av ein studie (Bourdieu, 2008; Callewaert, 2013, s. 110 - 118; Prieur et al., 2002, s. 115 og omslag). Ein forskar som har intensjonar om å forklare korleis det har seg at kroppsvask og stell ikkje omfattar full kroppsmassasje, må med andre ord konstruere sin eigen habitus og gjennom det gjere sitt eige tilhøve til kroppsvask og stell gjennomsiiktig for seg sjølv og lesarane. Slike analysar kan gje innsikt som gjer det mogeleg å bryte med det spontane tilhøvet som forskaren har til forskingsobjektet. Forskaren er ein del av verda som vedkomande har intensjonar om å forstå og forklare og kan berre begripe sosiale gjeremål som kroppsvask og stell frå den plassen hen ser frå. Den posisjonen forskaren har i det sosiale rommet pregar oppfatninga av verda. Forskarar med ulik bakgrunn har med andre ord på seg ulike «briller» når dei studerer sosialt liv. Sidan forskar ikkje er ein objektiv utanforståande aktør, men ein agent som påverkar alle delar av studien, må ho stille dei same spørsmåla til seg sjølv som til forskingsobjektet og konstruere sin eigen habitus. Det vil seie at forskaren gjer ein auto-sosioanalyse. I den samanhengen klargjer forskaren sine eigne posisjoneringar i høve til praktikken som vert studert, for eksempel kroppsvask og stell og sin eigen posisjon (for eksempel sjukepleieforskar), sin eigen plass i det sosiale rommet og sine eigne relasjonar til feltet.

På bakgrunn av auto-sosioanalysen kan forskaren verte klar over korleis det har seg at vedkomande posisjonerer seg som hen gjer i høve til for eksempel kroppsvask og stell og såleis få eit grunnlag for å bryte med eigne posisjoneringar og utfordre doxa og daglegdagse praktikkar som hen tek for gitt. Bourdieu trekte ei tydeleg grense mellom sjølvrefleksjon og det private. Det viktige er å objektivere sin eigen plass i feltet ettersom denne posisjonen disponerer for bestemte måtar å agere på, også for forskaren (Bourdieu, 2008; Prieur et al., 2002, s. 109-117).

Konstruksjon av forskaren sin habitus

Mine eigne erfaringar frå konkrete pleiesituasjonar i sjukeheim, heimesjukepleie og sjukehus, kan bidra til å forklare at eg har forska på kroppsvask og stell i sjukepleiefaget.

15 år gamal fekk eg for fyrste gong sommarjobb i alders- og sjukeheimen i Fusa kommune der eg vaks opp (Vangsnes, 2005, s. 158 - 162). Der lærte eg å vaske og stelle pleietrengjande ved å mime erfarne pleiarar (Callewaert, 1997). At eg søkte meg sommarjobb i pleietenester og seinare blei sjukepleiar var ikkje så underleg, for mamma var samaritt med erfaring frå operasjonsavdelingar, sengepostar på sjukehus og sjukeheims- og heimesjukepleiarbeid. Ho har lagt stor vekt på orden og reinsemd i hus, klede og kropp og ho har hatt stor omsut for barn, ektefelle, barnebarn, foreldre og svigerforeldre.

Eg vaks opp i bygda der far min sin familie hadde budd i generasjonar. I nabohusa budde farmor, farfar, pappa sine tre brør og ei syster. Alle var gifte og hadde barn, så det var eit yrande liv. Farmor, som budde eit steinkast unna huset vårt, var leiar for sanitetsforeininga i bygda, der hygiene var eit naturleg tema. Syster til far min var operasjonssjukepleiar. I barndommen min var ho styrar ved sjukeheimen i nabokommunen. Av kvinnene som budde i bygda, hadde ho den høgste posisjonen.

Far min og to av brørne hans var utdanna kystskipperar. Ein tredje onkel overtok garden som me alle hadde hus på. Han dreiv også tønnefabrikken som hadde bidratt med relativt mykje økonomisk kapital i familien i fleire generasjonar. I fyrste halvdel av 1900-talet var det ikkje så vanleg at bygdefolk i Fusa hadde utdanning ut over folkeskulen, slik far min, syskena hans og mor deira hadde (Vangsnes, 2005, s. 146). Farmor var fødd i nabobygda kring 1900 og hadde gått eit år på Voss folkehøgskule. Det var høgst uvanleg at bygdekvinne på den tida hadde utdanning ut over

folkeskulen. Farfar hennar, tippoldefar min, kan ha fungert som familien sin akademiske døropnar. Han tok lærarutdanning på Stord på 1800-talet. Dette var ei av dei fyrste lærarutdanningane i Noreg.

Farmor meinte at far min hadde akademiske talent. Ho skulle gjerne sett at han tok høgre utdanning, men pappa ville heller verte kystskipper som dei eldre brørne. På det viset sytte pappa for at eg vaks opp i ein familie med relativt mykje økonomisk kapital. I tillegg bidrog pappa med kulturell kapital, for han las mykje, spesielt historiske verk, og han fungerte ofte som familiens leksikon. Det kan vere at pappa si interesse for historie medverka til at eg kjende meg heime då eg fekk sjukepleiaren, filosofen, historikaren og professoren Kari Martinsen som rettleiar som ph.d.-stipendiat (Jeanne Boge, 2008; Jeanne Boge & Petersen, 2011). Dei historiske analysane av notidige kroppslege vaskepraksisar som Martinsen leia meg inn i fekk ny næring då eg blei ein del av det praxeologiske forskingsmiljøet som sjukepleiaren, pedagogen og professoren Karin Anna Petersen etablerte i Bergen i 2009 (Petersen & Callewaert, 2013).

Den kulturelle, økonomiske og sosiale kapitalen eg vaks opp med kan ha disponert for at eg gifta meg med ein sjukepleiar som også hadde rikeleg av dei same kapitalane. Bestefar hans var fødd i heimkommunen min. Mora til partnaren min var fysioterapeut og faren var ein profilert lege.

Erfaringane frå England med dagleg full kropps massasje ved kroppsvask kan ha disponert for at eg har undra meg over det kroppslege stellet som eg har praktisert i ulike delar av helsevesenet. At dei adopterte døtrene våre fekk full kropps-oljemassasje kvar morgon før dei blei bada, kan også ha disponert for at eg stilte spørsmål ved dei kroppslege vask- og stell praktikkane som eg hadde lært om og praktisert i det norske helsevesenet. Døtrene våre er fødte i India. Dei budde nokre månader i ein barneheim i Kolkata (Calcutta) der før dei kom til oss.

Sjølv om eg er glad for at døtrene våre blei masserte i Kolkata og sjølv om eg tykte om kombinasjonen av kroppsvask og full kropps massasje som eg blei kjend med på ei avdeling i England, så er ikkje studiane mine om kroppsvask og stell ein argumentasjon for at pleiepersonell bør kombinere kroppsvask og full kropps massasje i sjukepleiefaget. Analysane mine er avgrensa til å generer forklaringar på korleis det kan ha seg at kroppsvasken som eg har fått opplæring i og som eg har praktisert ikkje er kombinert med full kropps massasje.

Auto-sosioanalysen indikerer at den kulturelle, økonomiske og sosiale og symbolske kapitalen eg vaks opp med kan ha disponert for at eg har tatt høgre utdanning og har gifta meg med ein mann med liknande kapitalar. At eg blei sjukepleiar kan ha samband med at dei få kvinnene som hadde høgre utdanning i heimkommunen då eg vaks opp gjerne var sjukepleiarar med høge posisjonar i helsevesenet. Slike erfaringar kan ha disponert for at eg har arbeidd i det medisinske feltet og har ein høg posisjon som professor i sjukepleie. Undringane som oppstod då eg oppdaga at kroppsvask og stell kunne verte kombinert med fullkropps massasje kan ha samband med at eg hadde inkorporert kroppslege vask- og stell praktikkar som ikkje omfatta dagleg full kropps massasje. Møtet med praktikkar som braut med den praktiske sansen min i høve til kroppsvask og stell, kan ha disponert for at forskinga mi har handla om slike praktikkar.

Analyse del II: Konstruksjon av viten om forskningsobjektet ved hjelp av dokumentanalysar

I leiting etter forklaringar på korleis det kunne ha seg at eg ikkje hadde lært å kombinere kroppslege vask – og stell av pleietrengjande med full kropps massasje, analyserte eg kroppsvask og stell i eit historisk perspektiv (jf. historisk perspektiv ovanfor/Pena-Guzman, 2020; Prieur et al., 2002, s. 118 - 123) slik dei er foreskrivne eller nedfelt i eldre og samtidige norske lærebøker i sjukepleie.

Nedanfor ser me korleis sjukepleiefaget har posisjonert seg i høve til kroppsvask og stell, korleis det kan vere at sjukepleiefaget har posisjonert seg som det har i høve til kroppsvask og stell og

korleis fortidige måtar å posisjonere seg i høve til kroppsvask og stell på, kan bidra til å forklare notidige kroppslege vask og stell praktikkar (jf. forskningsspørsmål 1-3). Analysane er gjennomførte ved hjelp av registrantanalysar.

Konstruksjon av data ved hjelp av registrantanalyse

Ein registrant er ei samling av korte referat av ulike dokument (Kropp, 2009). Denne måten å lese og registrere på gjer det mogeleg å få oversikt over store tekstmengder. Ved hjelp av registranten kan ein historisere praktikkar (for eksempel kroppsvask og stell praktikkar) og på den måten rekonstruere korleis dei har oppstått og forandra seg og få auge på institusjonelle forklaringar på at agentar agerer som dei gjer, slik ageringa er framstilt i tekstar. Vidare kan registrantar av historiske dokument bidra til å få fram at praktikkar og synspunkt som ein har tatt for gitt i eit felt ikkje er naturlege, men eit resultat av kampar mellom ulike posisjonar. Registrantar kan også få fram kronologiar over vesentlege hendingar og at det finst andre måtar å agere på enn dei som vert framstilte som riktige. Det vil seie at det er mogeleg å registrere små endringar og spore hendingar som har sett i verk bestemte historiske prosessar. Registrantanalysar liknar på komparativ metode fordi ein samanliknar notidige sosiale praktikkar med fortidige sosiale praktikkar (Kropp, 2009).

Val av kjelder er eit prinsipielt og praktisk spørsmål når ein skal arbeide med registrantanalyse. Det er nødvendig å avgrense seg, samstundes som ein må prøve å inkludere kjelder som får fram både dominante og marginale synspunkt, motstridande posisjoneringar, brot og konflikthar. For at det skal vere rom for å analysere brot/endringar, bør kjeldene gå minst 20-30 år attende i tid. Ein må vere kritisk til kjeldene og ha blick for konteksten dei er skrivne i.

Det finst inga oppskrift på korleis ein skal lage ein registrant, men i utgangspunktet stiller ein same spørsmål til alle dokumenta. Spørsmåla bør formulerast slik at dei fangar opp tittelen på teksten, årstalet, mediet teksten er publisert i og forfattaren eller dokumentet sin posisjon. Ein bør også ha med eit kort referat om forfattaren eller dokumentet sine posisjoneringar i høve til aktuell praktikk. Til slutt bind ein trådane saman og lagar ei samanhengande sosiologisk forklaring på den aktuelle praktikken. Slike sosiologiske forklaringar omfattar konstruksjon av habitusen til dei som posisjonere seg (Kropp, 2009).

Eksempel på praxeologiske registrantanalysar

Mastergrads-studiane til sjukepleiar Marianne Giske Holvik, sjukepleiar Mari Blindheim, sjukepleiar Elin Fjell Kristiansen og sjukepleiar Miriam Bjørndal Dahl er eksempel på Bourdieu-funderte registrantanalysar av sjukepleie-praktikkar.

Holvik (2018) har analysert pårørande sin plass i norsk heimesjukepleie. Blindheim (2019) har analysert legar og sjukepleiarar sine posisjoneringar i høve til kreft-overlevarar. Dahl (2020) har analysert den norske regjering sine posisjoneringar i høve til dagkirurgi, medan Kristiansen (2020) har analysert sjukepleiefaget sine posisjoneringar i høve til bruk av munnbind ved kirurgiske inngrep.

Teknikk ved registrantanalysar

Registrering av posisjoneringar i lærebøker i sjukepleie

For å finne ut om det har vore argumentert for full kroppsmassasje ved kroppsvask og stell i sjukepleiefaget (jf. forskningsspørsmål 1), gjorde eg ein registrantanalyse av kroppsvask og stell i lærebøker i sjukepleie frå perioden 1877-2004 (Boge, 2008, s. 76-80). I analysen registrerte eg namnet og posisjonen (sjukepleiar, lege) til redaktøren av læreboka og forfattar av aktuelle kapittel, årstalet boka var publisert og posisjoneringar i høve til korleis kroppsvask og stell burde gjerast.

Forklare endringar/brot i posisjoneringar i lys av felt og sosialt rom

Når eg fann endringar/brot i posisjoneringane i høve til kroppsvask og stell i lærebøker i sjukepleie, søkte eg etter forklaringar på endringar/brot ved å analysere feltet og det sosiale rommet som gjorde brotet mogeleg (jf. forskingsspørsmål 2). I den samanheng var fleire studiar om reinsemd i eit historisk perspektiv til god hjelp (Elias, 1989/1939; Frykman, 1994; Martinsen, 2003; Sundt, 1975/1869; Vigarello, 1988). I forklaringsarbeidet hadde eg også god hjelp av studiar om sjukepleiefaget i historisk perspektiv (Lund, 2012; Melby, 1990; Moseng, 2012), studiar om det norske helsevesenet (Schiøtz, 2003) og generelle studiar om Noregs historie (Nerbøvik, 2004/1999).

Massasje ved kroppsvask er eit brot med ein moderne anti-berørings-kultur

På bakgrunn av data frå registrantanalysane av lærebøker i sjukepleie blei det konstruert ei samanhengande sosiologisk forklaring (Kropp, 2009) på at eg ikkje har fått opplæring i - og ikkje har praktisert full kroppsmassasje ved kroppsvask og stell i samband med sjukepleie.

I Noregs fyrste lærebok i sjukepleie, som kom ut i 1877, vert det argumentert for dagleg vask av andlet, hender og ordning av hår. Andre delar av kroppen trong ein ikkje vaske kvar dag om det ikkje var spesielle grunnar for det (Nissen, 2000/1877, s. 34). Argumentasjonen er forståeleg i lys av dei kroppsvask praktikkane som var vanlege blant folk flest på 1860-talet. På denne tida vaska folk flest seg vanlegvis ikkje til dagleg, men til helga skulle synlege kroppsdelar reingjerast. Då var det gjerne slik at husfrua vaska husbonden, syster vaska bror, og tenestejenta vaska tenesteguten. Heile kroppen blei vanlegvis berre vaska til jul (Sundt, 1975/1869, s. 290 - 310).

Når Nissen argumenterer for dagleg vask av synlege kroppsdelar i 1877, er nok det uttrykk for at ho var ei velutdanna kvinne frå borgarskapet (Martinsen, 2000). I den siste halvdel av 1800-talet var reinsemd ein viktig borgarleg klassemarkør som kom til uttrykk i måten ein snakka om kropp på og i måten ein vaska seg og stelte seg (Frykman, 1994, s. 185 - 221; Vigarello, 1988, s. 91 - 163). Men Nissen sitt fokus på vask og stell av pasientar sine synlege kroppsdelar er samstundes uttrykk for at dei før-moderne vaskenormene (Sundt, 1975/1869) lever vidare parallelt med dei borgarlege vaskenormene.

Den fyrste norske læreboka i sjukepleie som argumenterte for dagleg vask av tildekkta kroppsdelar der hud ligg mot hud, slik som under armar, under kvinnebryst, i lysken, ved endetarmsopningar og kjønnsorgana kom ut i 1911 (Waage, 1911, s. 82). Det var Hans Riddervold Waage som redigerte boka. Han var lege, med tilhøyrande sosial bakgrunn, men argumentasjonen hadde truleg vore den same om Rikke Nissen hadde vore redaktør i 1911. Både Nissen og Waage var ein del av det norske borgarskapet.

Argumentasjonen for dagleg vask av både synlege og tildekte kroppsdelar er forståeleg i lys av det store politiske arbeidet som fann stad på slutten av 1800-talet og byrjinga av 1900-talet for å få folk til å vaske seg oftare og meir omfattande, i pakt med vaske-praktikkane som borgarskapet argumenterte for på den tida (Boge, 2008, s. 35 - 67). Det ser ut for at allmenngjering av dei borgarlege reinsemdsnormene var basert på ein teori om at dei som var reine oppførte seg ordentleg og var lydige mot makthavarane. Desse forventingane var ikkje eksplisitt formulerte, men underliggjande og uartikulerte.

Samstundes som argumentasjonen for meir kroppsvask oppstod, oppstod det førestillingar om at slike kroppslege, intime gjeremål skulle utførast i einerom og om at ein ikkje skulle bade eller vaske seg nedantil lenger enn det som var høgst nødvendig for reinsemda. Praksisane med at kvinner vaska menn vart rekna for usømelege og dei forsvann gradvis. Kroppsleg samkvem blei i det heile problematisk. Det oppstod ein anti-berørings-kultur (Autton 1990).

Registrantanalysane om kroppsvask og stell i norsk lærebøker i sjukepleie viser at prinsippa i vaskepraktikkane som oppstod i norske lærebøker i sjukepleie i slutten av 1800-talet/starten på 1900-talet framleis står ved lag (Boge, 2008, s. 98 - 159; 2020a, s. 41 - 44).

Doxa

Den uskrivne kvardagsforståinga i lærebøker i sjukepleie, uavhengig av om lærebokforfattaren er lege eller sjukepleiar, er forventingar om at pleietrengjande vaskar og steller seg i pakt med moderne borgarlege, kroppslege normer (Boge, 2008, s. 35 - 67). Slike normer omfattar ikkje kombinasjonar av full kroppsmassasje og kroppsvask.

Analyse del III: Konstruksjon av viten om forskningsobjektet ved hjelp av observasjonar og intervju

Sjølv om lærebøker i sjukepleie ikkje har argumentert for massasje ved kroppsvask, kan det vere at pleiarane praktiserer slike kombinasjonar i sitt daglege virke. Dette er undersøkt ved hjelp av observasjonar av - og intervju om kroppsvask og stell.

Som ved registrantanalyse er solid bakgrunnskunnskap om forskingsobjektet, feltet/subfeltet og det sosiale rommet avgjerande for treffsikre intervju og observasjonar (Callewaert, 2003, s. 325 - 327; Hansen, 2009; Prieur et al., 2002, s. 109-155).

Når metodane intervju og observasjon vert presenterte saman, er det fordi observasjon av posisjoneringar vanlegvis må kombinerast med intervju om ein skal få data om agentar sin posisjon og disposisjonar (økonomiske, kulturelle og sosiale kapitalar). Data om agentar sine kapitalar danner underlag for konstruksjonar av livshistoria deira (Peteresen, Glasdam & Lorensen, 2007). Vidare er det slik at intervju som finn stad ansikt til ansikt også omfattar observasjon av veremåte, klesdrakt og liknande. Ved intervju i heimen vil ein få data om korleis agenten posisjonerer seg i høve til nabolag og husvære (jf. økonomisk kapital) og informasjon om korleis agenten posisjonerer smaken sin ved hjelp av møblar, bilete, bøker osv. (jf. kulturell kapital) .

Ved hjelp av observasjonsnotat og bandopptak av intervju kan forskaren konstruere data. I praxeologiske studiar er ein ikkje oppteken av ordrette utskrifter. Det som er viktig er at forskaren omset det som vert sagt til ein lesevennleg tekst der ein får fram både det som vert sagt og det som ikkje vert sagt.

Bourdieu ser på forskingsintervjuet som eit spesialtilfelle av kvardagssamtalen, ei utveksling og ein sosial relasjon som alle andre sosiale relasjonar, der ein prøver å forstå og forklare menneskelege handlingar (Callewaert, 2003s. 312 - 317). Men det krev store førebuingar å gjennomføre intervju som ein kvardagssamtale der ein fylgjer med inn i livshistoria til den som vert intervjuet, samstundes som ein held fast ved den raude tråden som er teoretisk relevant. Intervjuguidar kan vere gode hjelpemiddel i så måte, men dei kan ikkje fylgjast slavisk, for forskaren må lytte til det som den intervjuet seier og forme nye spørsmål i forlenginga av det som vert sagt (Callewaert, 2003, s. 318 - 319).

Observasjons- og intervjuteknikk

Nokon gongar startar ein med observasjon, for så å be om løyve til å intervjuet personar som ein trur kan bidra med viktige data. Andre gongar gjer ein intervju fyrst, for så å spørje om løyve til å observere aktuelle kandidatar. I praxeologiske studiar som i andre studiar fylgjer ein nasjonale og internasjonale retningslinjer for løyve, anonymisering og lagring av data. Men samtykkje kan vere problematisk fordi dei som seier ja til å delta i intervju- og observasjonsstudiar gjerne ikkje fullt ut forstår kva det inneber å delta (Prieur et al., 2002, s. 127 - 130).

Bourdieu argumenterer for minst mogeleg fagleg og sosial avstand mellom intervjuaren og den som vert intervjuet. For det kan vere utfordrande om forskaren og den som vert intervjuet ikkje snakkar same språk og ikkje har felles referansepunkt (Hansen, 2009; Ågotnes, Lea & Petersen, 2019). Det kan for eksempel vere sårt å fortelje om lite kulturell, økonomisk og sosial kapital til

personar som har rikeleg av slike kapitalar. I slike høve kan intervjuaren øve symbolsk vald (Bourdieu 1996c), det vil seie ikkje-intendert vald. Asymmetri mellom forskaren og den ho intervjuar er ofte ikkje til å unngå, men forskaren kan redusere asymmetrien ved å vise genuin interesse for det den andre har å fortelje.

Bourdieu argumenterte for at intervjuet bør gjennomførast på ein måte som gir den intervjuja innsikt i strukturelle tilhøve som kan forklare at hen har den posisjonen som hen har og posisjonerer seg som hen gjer, som ei form for auto-sosioanalyse. Dette bør gjerast med intellektuell kjærleik som elskar fram agenten sine synspunkt og agenten si unike livshistorie. Som ein psykoanalyse, men på eit samfunnsmessig plan, slik at ein avdekkjer samfunnsmessige dominanstilhøve og pregingar som agenten ikkje var klar over i utgangspunktet. Såleis kan intervju danne grunnlag for frigjerung og endringar både individuelt og strukturelt (Callewaert, 2003, s. 315, 317, 319 - 320, 328 - 330; Prieur et al., 2002, s. 110, s. 127).

Kor mange intervju/observasjonar ein skal gjennomføre er både eit fagleg og økonomisk spørsmål. Eit intervju/ein observasjon som genererer mange adekvate data kan ha høgere verdi enn mange datasvake intervju/observasjonar.

Eksempel på ein praxeologisk mastergradsstudie som er basert på intervju og observasjon

Studien til sjukepleiar og master i sjukepleievitskap Ann Kristin Berge Akselberg (2012) om ulike pleiarar sin posisjon i norsk heimesjukepleie, er eit eksempel på korleis ein kan bruke Bourdieu sitt teoretiske univers som fundament i observasjons- og intervjustudier.

Ikkje rom for massasje ved kroppsvask og stell i sjukeheim

Studien min om kroppsvask og stell omfatta observasjonar av ti morgonstell og etterfylgjande intervju med dei 10 pleietrengjande, dei 9 helsefagarbeidarane og den eine ufaglærde som blei observert (Boge 2008, s. 82 – 97).

Observasjonane og intervjuane eg gjorde i sjukeheimen viser at vaskenormene som blei nedfelte i Waage si lærebok i 1911 står ved lag i vår tid. I sjukeheimen fekk pleietrengjande, uavhengig av posisjonen til den pleietrengjande og pleiar, hjelp til å vaske ansikt, hals, hender, armholer, brystområde, rygg og underliv, og til å kjemme eller børste håret kvar morgon, uavhengig av vaskevanane dei hadde før dei flytta til sjukeheim. Det vart brukt vatn og såpe i vaskefat, vaskeklut og handduk til vaskinga. Heile kroppen blei vanlegvis vaska i form av dusjing kvar 14. dag. Full kroppsmassasje vart ikkje praktisert ved dagleg kroppsvask og stell, men enkelte pasientar fekk unntaksvis massasje av føtene om kvelden eller når dei dusja (Boge, 2008, s. 106–139).

Det vart ikkje generert data om pleiepersonalet sine disposisjonar i denne studien, men posisjonane og disposisjonane til dei som arbeider i slike institusjonar er konstruert fram i seinare studiar frå andre norske sjukeheimar. Analysane viser at det er relativt store forskjellar mellom pleiarane i sjukeheim sine mengder av økonomisk kapital (Boge, Callewaert & Petersen, 2019). Men det er lite som taler for at pleiepersonell med ulike disposisjonar posisjonerer seg ulikt med omsyn til kroppsvask og stell. Sjukepleiarane har den høgste posisjonen i pleiehierarkiet. Denne yrkesgruppa har argumentert for moderne borgarlege normer for kroppsvask og stell (jf. analyse del II). Desse kroppslige normene er også nedfelt i lærebøker i helsefagutdanningar (Brønstad, 2005).

Dei moderne borgarlege normene kjem tydeleg til uttrykk i data frå observasjonar av - og intervju om kroppsvask og stell i sjukeheim, uavhengig av om det er ein helsefagarbeidar eller ein ufaglært som vaskar og steller den pleietrengjande. Ingen av pleiarane kombinerer dagleg kroppsvask og stell med full kroppsmassasje (Boge, 2008, s. 98 - 159). Pleietrengjande forventar heller ikkje dagleg full kroppsmassasje, men ein studie eg gjorde om nyopererte i eit norsk sjukehus indikerer at

pleietrengjande hadde takka ja om kroppsvask og stell var kombinert med massasje av rygg og føter. Men slike tilbod hadde dei aldri fått (Boge, 1999, s. 60).

Doxa

Dei uartikulerte oppfatningane om kroppsvask og stell som er analysert fram i ein norsk sjukeheim er dei same som i lærebøker i sjukepleie (jf. analyse del II). Pleietrengjande vert vaska og stelt i pakt med moderne borgarlege normer for kroppslig reinsemd. Slike normer omfattar ikkje kombinasjonar av kroppsvask og massasje.

Massasje bryt med pleiarane sin praktiske sans

I lys av doxa som har nedfelt seg i lærebøker i sjukepleie (jf. analyse del II) og i norske helseinstitusjonar (jf. analyse del III) er det ikkje underleg at eg ikkje har fått opplæring i eller praktisert full kroppsmassasje i samband med kroppsvask og stell, som dei gjorde ved avdelinga som Helen Passant leia i Oxford.

Analysar av posisjoneringar i høve til kroppsvask og stell i norske lærebøker i sjukepleie og i norske sjukeheimar viser at den daglege full-kroppsmassasje-praktikken som Passant (1990, 1991) hadde initier er ein heterodoks praktikk i sjukepleiefaget. Praksisane forsvann då Passant slutta i avdelinga. Passant er død. Avdelinga ho leia ved Churchill Hospital i Oxford er nedlagt. Det har ikkje vore mogeleg å oppdrive nokon som har vidareført massasje-praktikken hennar, verken i Oxford eller andre stader.

Som nemnt innleiingsvis møtte Passant mykje motstand då ho innførte kombinasjonar av kroppsvask med full-kropp-oljemassasje. Motstanden frå pleiepersonell er forståeleg fordi pleiarane gjennom oppvekst, utdanning og praktisk virke som pleiarar høgst sannsynleg hadde inkorporert dei moderne borgarlege normene for kroppsvask og stell. Denne kunnskapen hadde truleg sett seg i kroppen deira og blitt ein del av den praktiske sansen deira (Callewaert, 1997). Då Passant døde blei det tidlegare doxa igjen oppretta (Petersen, 1989). Full kroppsmassasje ved kroppsvask og stell bryt med den praktiske sansen som eg og andre pleiarar umedvite har inkorporert.

Avsluttande kommentarar

I denne teksten har eg argumentert for at vitskaplege forklaringar av menneskelege handlingar må søkjast i samspelet mellom individ og det fortidige og notidige sosiale rommet som agentar agerer i. Det vil seie at ein tek utgangspunkt i den spesifikke, konkrete praktiske røyndomen som individa agerer i og forklarar posisjoneringane deira i lys av det handlande subjektet sin posisjon med tilhøyrande disposisjonar og i lys av det notidige og historiske feltet og det sosiale rommet som handlingane finn stad i. Denne måten å konstruere vitskap om praktiskar på kallar Bourdieu praxeologi. I praxeologiske studiar som i andre studiar har ein teoriar, metodar og teknikkar, men ein opererer ikkje med eit skapt skilje mellom dei ulike nivåa, for det overordna teoretiske perspektivet er integreert i alle delar av ein studie. Teorien gjennomsyrrer forskingsspørsmåla, datakonstruksjonen og analysane, uavhengig av om data er konstruerte ved hjelp av intervju, observasjon, dokumentanalysar eller andre kvalitative eller kvantitative metodar.

Det vil seie at data ein generer ved hjelp av ulike metodar ikkje er sanningar, men materiale som må analysarast i lys av teori. Såleis kan ein bruke data til å utvikle forklaringar og nye teoriar. Ein arbeider med andre ord empirisk-teoretisk. Data om agentar sine posisjoneringar (tankar, meiningar, kroppslige uttrykk), om agentar sin posisjon (for eksempel sjukepleiarar og legar), data om feltet og

det sosiale rommet må analysarast i det teoretiske perspektivet som studien er ramma inn i. På det viset kan ein få underlag for å svare på det ein undra seg over og som gjorde at ein starta studien.

Referansar

- Akselberg, A. B. (2012). *Hva gjør helsepersonell når de utfører helsearbeid i hjemmesykepleien - og hvordan formes deres handlinger?* (Masteroppgave, Universitetet i Bergen). Henta frå <https://bora.uib.no/handle/1956/6058>
- Autton, N. (1990). *Berøring. Berøringens bruk i omsorg og terapi*. Øyslebø: Eikstein Forlag. Henta frå https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2010071408118?page=177
- Blindheim, M. (2019). *Barnekreftoverlevende med helseutfordringer i etterkant av sykdom og behandling: Distinksjonen fra profilert prioritert pasient og en legeoppgave - til kronisk syk og en sykepleieroppgave. En dokumentanalyse med praxeologisk optikk av ulike posisjoners omtale av barn og unge kreftoverlevende fra tidsperioden 1979-2019* (Masteroppgave, Universitetet i Bergen). Henta frå <http://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/21375/Barnekreftoverlevende-med-helseutfordringer-i-etterkant-av-sykdom-og-behandling.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Boge, J. (1999). Den kroppsnære pleierelasjonen: pasientar sine opplevingar av pleie dei fekk som nyopererte Universitetet i Bergen. Henta frå <https://hvlopen.brage.unit.no/hvlopen-xmlui/handle/11250/2579893?locale-attribute=no>
- Boge, J. (2008). *Kroppsvask i sjukepleia* (Doktorgradsavhandling, Universitetet i Bergen). Henta frå <http://hdl.handle.net/11250/2579522>
- Boge, J. (2019). The inferior position of the Sami language in a bilingual Nursing Home in Norway. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 41(3), 195 - 205. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/01434632.2019.1597875>
- Boge, J. (2020a). Kroppslege vask og stell tenester. En oppsummering av kunnskap. Bergen: Helsebiblioteket/Omsorgsbiblioteket. Henta frå <https://www.helsebiblioteket.no/omsorgsbiblioteket/kroppslig-hygiene/kroppslig-vask-og-stelltenester>
- Boge, J. (2020b). Lite rom for samisk språk i sjukeheim. *Nordlys*. Henta frå <https://hvlopen.brage.unit.no/hvlopen-xmlui/handle/11250/2658951>
- Boge, J. (2020c). Marginalization of Russian-born nursing staff in nursing homes. A Praxeological study from Northernmost Norway. *Praktiske Grunde. Nordisk tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskap*, 1-2, 163 -178. Henta frå [http://praktiskegrunde.dk/2019/praktiskegrunde\(2019-1+2\)boge.pdf](http://praktiskegrunde.dk/2019/praktiskegrunde(2019-1+2)boge.pdf)
- Boge, J. (2020d). Russiske kvinner i Nord-Noreg vert ikkje inkludert. *Nordlys*. Henta frå <https://hvlopen.brage.unit.no/hvlopen-xmlui/handle/11250/2658952>
- Boge, J., Callewaert, S. & Petersen, K. A. (2019). Vaksenopplæring som er basert på ekstravakter. *Praktiske Grunde*, 1-2. Henta frå [http://praktiskegrunde.dk/2019/praktiskegrunde\(2019-1+2z\)samlet.pdf](http://praktiskegrunde.dk/2019/praktiskegrunde(2019-1+2z)samlet.pdf)
- Boge, J. & Petersen, K. A. (2011). Kari Martinsen, Ridder av 1. klasse. *Klinisk Sygepleje*, 25(4), 10-12. Henta frå https://www.academia.edu/20213752/Kari_Martinsen_Ridder_af_1._klasse
- Boge, J. & Petersen, K. A. (2020a). Arkitektur og teknologi som avgrensingar pleietrengjande

- sin tilgang til WC. Ein praxeologisk analyse om korleis konstruksjonar av private bustader og sjukeheimar kan strukturere pleietrengjande sine toalettpraktikkar. *Praxeologi - Et kritisk refleksivt blikk på sosiale praktikkar*, Godkjend for publisering, desember 2020
- Boge, J. & Petersen, K. A. (2020b). Omsorg som glasur over ein medisinsk logikk i statlege føringar for norsk sjukepleieutdanning *Tidsskrift for omsorgsforskning*, 1.
<https://doi.org/https://doi.org/10.18261/issn.2387-5984-2020-01-08>
- Boge, J., Sundal, H., Storum, H., Callewaert, S. & Petersen, K. A. (2016). Muligheter og begrensninger ved analysar av sykepleiepraktikker i et Foucault perspektiv *Klinisk sygepleje*, 1, 32 - 44. Henta frå https://www.idunn.no/klinisk_sygepleje/2016/01/muligheter_og_begrensninger_ved_analysar_av_sykepleieprakti
- Bondevik, M. (2004). *Sykepleievitenskap i Bergen gjennom 25 år, 1979 - 2004. Fra den første visjon til dagens virkelighet*. Universitetet i Bergen
- Bourdieu, P. (1996a). Det Kabylske huset. I P. Bourdieu (Red.), *Symbolisk makt*. Oslo: Pax Forlag A/S
- Bourdieu, P. (1996b). Stedets betydning. I P. Bourdieu (Red.), *Symbolisk makt*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Bourdieu, P. (1996c). *Symbolisk makt: artikler i utvalg*. Oslo: Pax.
- Bourdieu, P. (1996 -1997). The Goffman Prize Lecture: Masculine Domination Revisited. *Berkely Journal of Sociology*, 41, 189-203. <https://doi.org/https://www.jstor.org/stable/41035524?seq=1>
- Bourdieu, P. (1997). *Language & Symbolic Power*. Malden: Polity Press. Henta frå https://monoskop.org/images/4/43/Bourdieu_Pierre_Language_and_Symbolic_Power_1991.pdf
- Bourdieu, P. (1998). Tre former for teoretisk viden. I K. Petersen & S. Callewaert (Red.), *Pierre Bourdieu. Centrale tekster inden for sociologi og kulturteori* (s. 72-108). København: Akademisk forlag.
- Bourdieu, P. (2000). *Den maskuline dominans*. Oslo: Pax.
- Bourdieu, P. (2002). *Distinksjonen*. Oslo: Den norske Bokklubben.
- Bourdieu, P. (2002). *The Masculine Domination*. Caleifornia: Stanford University Press Henta frå <http://www.sup.org/books/title/?id=1279>.
- Bourdieu, P. (2008). *Utkast til en selvanalyse*. Oslo: Pax Forlag.
- Bourdieu, P. (2010). *Distinction*. London and New york: Routledge Classics.
- Bourdieu, P. & Passeron, J. C. (1977). *Reproduction in education, society and culture*. London: Sage.
- Brønstad, A. (2005). *Grunnleggende sykepleie 1* (2. utg. utg.). Oslo: Gyldendal.
- Callewaert, S. (1997). Om den praktiske sans som noget kropsligt. I P. o. R. Institutt for Filosofi (Red.), *Bourdieu-studier* København: Københavns Universitet Amager.
- Callewaert, S. (2003). Pierre Bourdieu om forståelse som metode i sociologisk forskning. I anledning af Bourdieus afsluttende kapitel «Comprendre» i *La misere du monde*. I S. Callewaert (Red.), *Fra Bourdieus og Foucaults verden* (s. 312 - 330). København: Akademisk Forlag.
- Callewaert, S. (2013). Pierre Bourdieu. I H. Andersen & L. Kaspersen (Red.), *Klassisk og moderne samfunnsteori*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Callewaert, S. (2014). Habitus. I L. B. Berønsted, M. Mottelson, C. Jørgensen & L. J. Muschinsky (Red.), *Ny Pædagogisk Opslagsbog*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Dahl, M. B. (2020). *Dagkirurgi - en helsepolitisk effektiviseringsstrategi? En praxeologisk registrantanalyse av statlige føringar for dagkirurgi, 1995-2020* (Masteroppgave, Høgskulen på Vestlandet, Bergen). Henta frå <https://hvlopen.brage.unit.no/hvlopen-xmlui/handle/11250/2666964>

- Elias, N. (1989/1939). *Sedernas historia. Del I av Nobert Elias civilisasjonsteori* Stockholm: Atlantis.
- Foucault, M. (1994). Questions of Method. I E. Faubion (Red.), *Power - essential works of Foucault 1954-1984*. London: Penguin books.
- Frederiksen, J. (2007). Produktionsorientering af sygeplejepraksis: Om reproduktionen af sygeplejerskernes ideal, og repræsentation af symbolsk magt, gennem nytayloristisk managementstrategi, med et blik på Lean - modellen som eksempel. Kandidatspesiale, Instituttupp for Pædagogisk sosiologi, Københavns Pædagogiske Universitet
- Frykman, J. (1994). Hel og ren. I J. Frykman & O. Löfgren (Red.), *Det kultiverede menneske* Oslo: Pax Forlag.
- Halskov, G., Lundin, S. & Petersen, K. (2008). Homologier IK. Petersen & M. Høyen (Red.), *At sette spor på en vandring fra Aquinas til Bourdieu - æresbog til Staf* København: Hexis.
- Hansen, J. A. (2009). Om feltanalytiske interviews i analysar af aktivering. I O. e. a. Hammerslev (Red.), *Refleksiv sociologi i praksis*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hjellbrekke, J. & Korsnes, O. (2012). *Sosial mobilitet*. Oslo: Samlaget.
- Holvik, M. G. (2018). *Pårørende i sykepleiefaget - «Fra ansvarsfraskrivende slektning til samarbeidspartner»*. Distinksjonen mellom betalt og ubetalt hjelp til hjemmeboende eldre. En dokumentanalyse av sykepleiefaglige tidsskrift og lærebøker fra tidsperioden 1945-2017 om deres omtale av pårørendes posisjon analysart med en praxeologisk optikk (Masteroppgave, Universitetet i Bergen). Henta frå https://sts.hvl.no/adfs/ls/?wtrealm=https%3a%2f%2fwww.hvl.no%2f&wctx=WsFedOwinState%3d3WVlCd_LfFwdGjtz7PCNc5y4lj79gB3kXTNg_A0eKjg_iHQINssf_qLITqHe22nBBi8WrchK68s7aqUM_YGosuLSJGVzoXXEEHUWcm-AgnziOKNBsM8xtl6cC0BlmvNAJAbs7HnsfhvE8DaczELxIXQ&wa=wsignin1.0
- Horne, R. (2016). *Like barn leker best. En praxeologisk studie om habilitering av hjelpetrengjande barn og unge* (Doktoravhandling, Universitetet i Bergen). Henta frå <http://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/15253/dr-thesis-2016-Rolf-Horne.pdf?sequence=1>
- Kristiansen, E. H. F. (2020). *Munnbindpraktikker ved kirurgiske inngrep. Et praxeologisk perspektiv* (Masteroppgave, Høgskulen på Vestlandet, Bergen). Henta frå <https://hvlopen.brage.unit.no/hvlopen-xmlui/handle/11250/2668063>
- Kropp, K. (2009). Registrantanalyse. Historisering av et felt via dokumenter. I O. Hammerslev (Red.), *Refleksiv sociologi i praksis*. København: Hans Reitzels forlag.
- Lindgren, G. (1992). *Doktorer, systrar och flickor: om informell makt*. Stockholm: Carlssons.
- Lund, E. (2012). *Virke og profesjon. Norsk sykepleierforbund gjennom 100 år (1912 - 2012)*. Bind 2. Oslo: Norsk sykepleierforbund.
- Martinsen, K. (2000). Etterord. I R. Nissen (Red.), *Lærebog i sygepleie for Diakonisser*. Oslo: Gyldendal Akademisk. Henta frå <https://www.nb.no/items/98c745d295fdd3a357b9e586e147d8ba?page=0&searchText=rikke%20nissen%201877>
- Martinsen, K. (2003). Den engelske sanitation-bevegelsen, hygiene og synet på sykdom. I *Omsorg, sykepleie og medisin: historisk-filosofiske essays* (2. utg. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Mathisen, A. (2019). *Forhold som kan bidra til å forklare at intensivsykepleiere vert i yrket – en praxeologisk studie*. (Masteroppgave, Høgskulen på Vestlandet, Bergen). Henta frå <http://hdl.handle.net/11250/2602151>

- Melby, K. (1990). *Kall og kamp: Norsk sykepleierforbunds historie*. Oslo: Norsk sykepleierforbund og J. W. Cappelens Forlag. Henta frå https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2010100508005.
- Moseng, O. G. (2012). *Fremvekst og profesjonalisering. Norsk sykepleierforbund gjennom 100 år (1912 - 2012)*. Bind I Norsk sykepleierforbund.
- Nerbøvik, J. (2004/1999). *Norsk historie 1860-1914: eit bondesamfunn i oppbrot*. Oslo: Samlaget.
- Nissen, R. (2000/1877). *Lærebog i Sygepleie for Diakonisser*. Oslo: Gyldendal. Henta frå <https://www.nb.no/items/98c745d295fdd3a357b9e586e147d8ba?page=0&searchText=rikke%20nissen>
- Passant, H. (1990). A holistic approach in the ward.. complementary therapies in the care of the elderly. *Nursing Times*, 86(4), 26-28. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/2405355>.
- Passant, H. (1991). A renaissance in nursing .. touch and massage. *The Journal of Clinical Practice, Education and Management*, 4(25), 12-13. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/2284062>.
- Pena-Guzman, D. M. (2020). French historical epistemology: Discourse, concepts, and the norms of rationality. *Studies in History and Philosophy of Science*, 79, 68 - 76. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.shpsa.2019.01.006>
- Petersen, K., Glasdam, S. & Lorensen, V. (2007). *Livshistorieforskning og kvalitative intervju*. Viborg: Forlaget PUC, CVU Midt-Vest.
- Petersen, K. A. (1989). Praktikfelt. I K. A. Petersen (Red.), *Den praktiske sans – sygeplejens skjulte principper* (bd. 4). København: Dansk Institut for sundheds- og sygeplejeforskning.
- Petersen, K. A. (1996). *Hvorfor Bourdieu?* København: Munksgaard.
- Petersen, K. A. & Callewaert, S. (2013). *Praxeologisk sygeplejevidenskab - hvad er det?* . København: Hexis Henta frå <http://www.hexis.dk/praxeologisk-sygeplejevidenskab.pdf>
- Prieur, A., Kristiansen, S. & Jacobsen, M. H. (2002). *Liv, fortælling, tekst : strejftog i kvalitativ sociologi*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Schiøtz, A. (2003). *Folkets helse - landets styrke, 1850-2003*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Sortvik, W., Callewaert, S., Boge, J. & Petersen, K. (2016). Korleis sjukepleievitenskap materialiserer seg i lys av historisk oppkomst – kunnskapsgenerering i spenningsfeltet mellom klinikk og academia. *Nordisk tidsskrift for helseforskning*, 1, 77-92. <https://doi.org/https://doi.org/10.7557/14.3777>
- Stadheim, I. (2019). *Pårørende på intensiv. En praxeologisk studie om relasjonen mellom sykepleiers bakgrunn og sykepleiers posisjonering i forhold til pårørendepraktikker i intensivavdeling* (Masteroppgave, Høgskulen på Vestlandet, Bergen).
- Sundt, E. (1975/1869). *Om renligheds-stellet i Noreg*. Oslo: Gyldendal.
- Tvedt, A. (2016). *Uniformspraktikker som distinksjonsmarkører. Sykepleieruniformer i praktikken (Haukeland universitetssykehus) og teorien (Høgskolen i Bergen) slik de har materialisert seg gjennom lærebøker og forskrifter. En praxeologisk studie med Bourdieus teori og begreper som verktøy* (Masteroppgave, Universitetet i Bergen). Henta frå <http://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/15476/144704149.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Vangsnes, E. M. B. (2005). *Heilt andre tider. Fusa 1900 - 2000*, Band III. Fusa kommune.
- Vigarello, G. (1988). *Concepts of Cleanliness: Changing Attitudes in France since the Middle Ages*. Cambridge: Cambridge University Press
- Waage, H. R. (1911). *Lærebok i sykepleie* (2. utg.). Kristiania: I kommisjon hos H. Aschehoug & CO.

- Wacquant, L. (2014). Marginality, ethnicity and penalty in the neo-liberal city: an analytic cartography. *Ethnic and Racial Studies*, 37(10), 1687-1711.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1080/01419870.2014.931991>
- Wacquant, L., Slater, T. & Pereira, V. B. (2014). Territorial stigmatization in action. *Environment and Planning*, 46, 1270-1280. <https://doi.org/doi:10.1068/a4606ge>
- Ågotnes, G., Lea, K. & Petersen, K. A. (2019). Reflections on interviews: Official accounts and social asymmetry. *Praktiske Grunde. Nordisk tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskab*, 1-2, s. 207 - 219. Henta frå [http://praktiskegrunde.dk/2019/praktiskegrunde\(2019-1+2z\)samlet.pdf](http://praktiskegrunde.dk/2019/praktiskegrunde(2019-1+2z)samlet.pdf)